

UMJETNA INTELIGENCIJA

Pandorina kutija je otvorena

Bez obzira što AI nezaustavljivo prodire u sve pore života, usporavanje ili čak zaustavljanje njegova razvoja nije izgledno. Naprotiv, između velikih ekonomija počela je svojevrsna 'utrka u naoružavanju' s ciljem što bržeg i efikasnijeg razvoja tehnologije kojom se još nismo naučili odgovorno koristiti, a ni adekvatno je regulirati

piše **MANUELA TAŠLER**

manuela.tasler@lidermedia.hr

Tri godine nakon što je više od tisuću tehnoloških stručnjaka, predvođenih **Elonom Musk**om, **Steveom Wozniak**om i drugim tehnomagovima, otvorenim pismom pozvalo na šestomjesečnu

pauzu u razvoju umjetne inteligencije i zaustavljanje te 'utrke izvan kontrole', slično 'otvoreno pismo' javnosti je uputio i papa Lav XIV., koji je u svojoj prvoj enciklici zatražio da se AI 'razoruža', odnosno da se njegov razvoj i uporaba moraju snažno etički ograničiti i usmjeriti prema dobru čovjeka.

Od otvorenog pisma iz 2023. do danas AI nije usporen, naprotiv, snažno je ubrzan i proširen, velike kompanije nisu paузирале već su nastavile ubrzano razvijati nove modele i proizvode, pojavili su se napredniji i šire dostupni generativni alati za tekst, sliku, zvuk i kôd, a AI je kroz širom otvorena vrata ušao u svakodnevnu uporabu, posao, obrazovanje i istraživanje. Istodobno se, a to je ono što Papa najviše kritizira, AI sve više upotrebljava i u ratovanju, manipulaciji informacijama i stvaranju sadržaja koji može zamagliti istinu ili poticati ob-

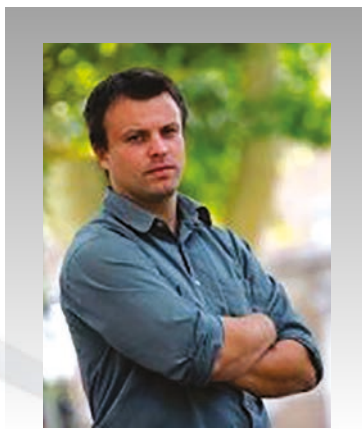
manu. Papa je zapravo sa svoje pozicije autoriteta vjerskog vođe samo sublimirao kako na ubrzan razvoj umjetne inteligencije gledaju filozofi, sociolozi, psiholozi, pravnici i drugi društveni znanstvenici: AI je snažna tehnologija s velikim potencijalom, ali ujedno i izvor ozbiljnih rizika ako razvoj ide brže od etičkih načela, razvoja društvenih institucija i pravnih regula koje ga trebaju pratiti.

Treba li usporiti razvoj?

Premda najrazvijenija društva na svijetu (SAD, EU, Kina, Singapur, Japan) posljednjih nekoliko godina u svoja zakonodavstva uvode različite modele regulacije umjetne inteligencije, tehnologija se razvija takvom brzinom da je regulatori ne mogu pratiti. Primjerice, Europska unija je 2024. godine usvojila AI Act, čime je postala prva jurisdikcija na svijetu s obvezujućim, sveobuhvatnim pravilima za umjetnu inteligenciju, ali s postupnom primjenom pojedinih odredbi u razdoblju do kolovoza 2028. godine. Kako već danas na polju umjetne inteligencije ništa više nije isto kao što je bilo u trenutku usvajanja AI Acta, a što će tek biti za dvije godine nitko ne može ni pretpostaviti, ponovno se otvara pitanje treba li usporiti razvoj AI-ja i tako spriječiti možebitne posljedice nekontrolabilne buduće superinteligencije.

– Iako znamo rizike u razvoju AI-ja, ne bih miješao znanstvenofantastične scenarije i zbilju. Jako smo udaljeni od kreiranja opće inteligencije koja bi završila gubitkom kontrole i gradnjom potpuno autonomnih sustava odvojenih od ljudskih vrijednosti. Štoviše, nije izvjesno ni da je takva inteligencija uopće moguća pa najveći rizik zapravo leži u kombinaciji ljudskih namjera i tehnološkoj sposobnosti koju nosi razvoj AI-ja. Paradoksalno, pristup *human-in-the-loop* istodobno je naj-

ENCIJA

MARKO KARDUM,
AI-COM:

– Bez ozbiljne ugroze, svjetske sile neće usporiti razvoj AI-ja. Riječ je o tzv. dilemi zatvorenika: dok svjetske sile nisu sigurne što čine drugi, ne preostaje im mnogo osim borbe za što bolju poziciju. Oboje nosi legislativne, pravne i ekonomske rizike, pri čemu razvoj AI-ja generira dovoljno novca i interesa da zaobiđe prepreke

veće osiguranje i najveći rizik. Nesumnjivo su društva uzdrmana razvojem AI-ja i tu nismo vidjeli kraj njegova utjecaja, no za sada su to procesi kroz koje smo već prolazili, kao što su nestanak starih i nastanak novih radnih mjesta, promjene u načinu na koji učimo, informiramo se, zarađujemo,

ostvarujemo kontakt s

drugima, zaljubljujemo se, ratu-

jemo itd. Iako bez presedana u povijesti prema brzini i vrsti razvoja, ništa se, za sada, ne čini toliko kritičnim da bi se razvoj usporavao. Napokon, stajalište da bi razvoj AI-ja trebalo usporiti ili ne toliko je načelno da ga je moguće modificirati ili potpuno promijeniti ovisno o području primjene. Biti za ili protiv usporavanja razvoja AI-ja u sferi vojne industrije, autonomne vožnje te medicinskog dijagnosticanja sasvim sigurno nije isto – smatra **Marko Kardum**, izvanredni profesor zagrebačkog Fakulteta hrvatskih studija te

voditelj projekta 'Umjetna inteligencija: novi sugovornik hrvatskog društva (AI-COM)'.

Zadovoljavanje forme

Kardum napominje da valja razmisliti i o provedivosti usporavanja razvoja AI-ja, misli da je to moguće, ali isto tako da to nije izgledno.

– Bez ozbiljne ugroze, svjetske sile to neće učiniti. Riječ je o tzv. dilemi zatvorenika: dok svjetske sile nisu sigurne što čine drugi, ne preostaje im mnogo osim borbe za što bolju poziciju. Usporavanje znači drukčiji pristup čipovima ili sadržajima kojima se AI modeli treniraju. Oboje nosi legislativne, pravne i ekonomske rizike, pri čemu razvoj AI-ja generira dovoljno novca i interesa da zaobiđe prepreke. Stoga bi sve moralo završiti međunarodnim sporazumima i nadzorima nalik onima o ograničavanju nuklearnog naoružanja, pri čemu se rizici potencijalnog sukoba nuklearnih sila čine nemjerljivo većima od razvoja AI-ja pa izlaganje takvom sukobu zbog ovakvog AI-ja nije racionalno – obrazlaže Kardum.

Budući da razvoj umjetne inteligencije neće biti usporen, kamoli zaustavljen, ključni izazov za budućnost svakog društva, pa tako i hrvatskog, postaje kako to kontrolirati i regulirati. I to po mogućnosti u skladu s Papinom porukom da tehnološki napredak nije problem

sam po sebi, nego da postaje opasan kada izgubi vezu s ljudskim dostojanstvom i društvenom odgovornošću.

Pitanju regulacije umjetne inteligencije hrvatska je vlada dosad pristupila tek toliko da zadovolji formu. Od prije dvije godine primjenjuje se EU Uredba o umjetnoj inteligenciji (AI Act), čime su automatski preuzeti minimalni standardi i određeno sedam mjero-davnih (postojećih) institucija za nadzor primjene AI Acta, ali još nije uspostavljeno središnje AI nadzorno tijelo. Također još nije uspostavljen barem jedan *sandbox*, kontrolirano okruženje koje potiče inovacije i omogućuje razvoj, testiranje i validaciju AI sustava prije stavljanja na tržište, što je bila obveza učiniti do ove godine. Iako se upozorava na velike promjene koje se događaju na tržištu rada, još uvijek nema ni sustavnog praćenja utjecaja umjetne inteligencije ni operativnih mjera na tom području.

Kako u EU, tako i Hrvatskoj

Najvažnije, nema još ni nacionalnog zakona o umjetnoj inteligenciji, koji su mnoge druge zemlje već donijele, a kojim se AI regulira izvan okvira minimalnih zahtjeva iz Bruxellesa.

Svoj doprinos kvalitetnoj izradi nacionalnog zakona mogao bi dati i prošle godine pokrenut projekt AI-COM, kojemu je cilj, najkraće rečeno, četverogodišnjim istraživanjem pridonijeti spoznaji kako hrvatski građani razumiju i upotrebljavaju umjetnu inteligenciju te utvrditi skupine izložene negativnim utjecajima u svrhu oblikovanja preporuke za korištenje AI-ja. No, prije svega i prije svih, odgovornost je na donositeljima političkih odluka, što pak ovisi o njihovu suštinskom razumijevanju te problematike.

– Nositelji političkih odluka u Hrvatskoj imat će olakšan posao jer će velika većina odluka vezanih uz AI biti donesena u institucijama EU-a, a nama će ostati njihova implementacija. S jedne strane to je razumljivo jer, kao članica, Hrvatska treba slijediti zajedničke politike. S druge strane, šteta bi bila ne iskoristiti mogućnost unapređenja kada je to moguće, a za to su potrebni koraci poput ovih koje i mi poduzimamo, jer s više podataka i boljim uvidom u pravilu možete bolje odlučiti. Razgovori o temama AI-ja u hrvatskoj politici činili su se više kao manifestni i teatralni performansi nego stvarni pokušaji da se o tim temama ozbiljno govori. Očekujem kombinaciju dominantno nadnacionalnih politika s po-kojom nacionalnom reaktivnom intervencijom. Ne čini mi se da imamo jasne ciljeve i njima odgovarajuću strategiju. Redom bismo trebali odgovoriti na pitanja gdje vidimo sebe u tom razvoju, koliko je realno to postići te kako to mislimo postići – zaključuje voditelj projekta AI-COM. ■